

کتاب‌های درسی خودآموز نیستند!

گیگی دوستانه
با یک معلم

تنظیم، مهدیه سالارکیا

اشاره

در پی استقبال خوانندگان از بخش گیگی دوستانه که از چندی پیش به بهانه‌ی نشستن پای صحبت دلسوزان آموزش شیمی و آگاهی یافتن از دیدگاه‌های آن‌ها صفحه‌هایی را در مجله به خود اختصاص داده است این بار با شما همسفران گرمی به سمنان سفر می‌کنیم و با دبیری پرتلاش و پیش‌کسوت از این شهر به گفت‌وگو می‌نشینیم.

شده آموزش شیمی لطفاً برای خوانندگان ما از خود و سوابقتان بفرمایید.

آقای عبدالشاه: «من ابوطالب عبدالشاه هستم، متولد خردادماه سال ۱۳۲۷. تحصیلات ابتدایی تا دبیرستان را در سمنان گذراندم. در سال ۱۳۴۷ دیپلم گرفتم و همان سال در دانشگاه تربیت معلم تهران به تحصیل در رشته‌ی شیمی محض مشغول شدم. پس از فارغ‌التحصیلی، از مهرماه سال ۵۱ تا اسفندماه سال ۵۲ به عنوان طرح خدمت سربازی در آموزش و پرورش شهرستان رفسنجان به تدریس پرداختم. پس از آن به استخدام آموزش و پرورش شهرستان سمنان درآمدم و تا سال ۱۳۸۰ به خدمت مشغول بودم. در این سال به طور رسمی بازنشسته شدم ولی هم‌اکنون نیز مشغول تدریس هستم.»

شده آموزش شیمی چطور به رشته‌ی شیمی علاقه‌مند شدید و این رشته را برای ادامه‌ی تحصیل انتخاب کردید؟

آقای عبدالشاه: «از آن‌جا که مفاهیم شیمی با استدلال ریاضی برایم زیبا بود، به این رشته علاقه پیدا کردم. در دبیرستان در همه‌ی درس‌ها بجز خط و نقاشی، موفق و قوی بودم و توانستم ۴ سال دوره‌ی دبیرستان را شاگرد ممتاز باشم. اما در سال آخر به علت کسری یک نمره، از ورود در کنکور دانشگاه صنعتی شریف بازماندم. هم‌چنین با این‌که برای کنکور رشته‌ی پزشکی دانشگاه اصفهان به عنوان ذخیره اعلام شده بودم، اما با تشویق و راهنمایی دبیران دلسوزم به رشته‌ی شیمی در دانشسرای عالی تهران روی آوردم. در واقع، دیدم که شیمی همه‌چیز را به صورت ریشه‌ای بررسی می‌کند و من هم که در تمام زندگیم به دنبال یافتن علت‌ها بودم، شیفته‌ی جاذبه‌های شیمی شدم.»

شده آموزش شیمی شما موفقیت در زندگی را چگونه تعریف می‌کنید و آیا خود را فرد موفق می‌دانید؟

آقای عبدالشاه: «به نظر کسی که در جهت کمال حرکت می‌کند و احساس ناامیدی هم نمی‌کند، فرد موفق است. موفقیت یعنی شکوفایی استعدادهای فطری در انسان و فرد موفق کسی است که بتواند از استعدادهای خود در جهت رضای خداوند و نزدیکی به او استفاده کند. در مورد خودم هم فکر می‌کنم به طور نسبی موفق بوده‌ام چون به شغلم علاقه داشته‌ام و تمام انرژی و تندرستی خود را در جهت پیشرفت دانش‌آموزانم صرف کرده‌ام و سعی داشته‌ام که تدریس مطالب را به زبانی ساده و با دلایل کافی و مناسب و با توجه به سن و مقطع تحصیلی دانش‌آموزان پیاده کنم.»

شده آموزش شیمی اکنون بجز تدریس، در چه زمینه‌های دیگری فعالیت دارید؟

آقای عبدالشاه: «پس از ۳۵ سال خدمت، با وجود بازنشستگی

هفته ای ۸ ساعت در دبیرستان مشغول تدریس هستم. به کشاورزی و باغبانی و گل کاری علاقه مند و ساعتی را به آن‌ها می‌پردازم. بقیه‌ی وقتم هم به ورزش، بویژه کوهنوردی و کارهای عبادی می‌گذرد.»

رشد آموزش عالی: تعریف شما از دوره‌ی بازنشستگی چیست؟

آقای عبدالشاه: «به نظر من، تدریس پایان ندارد. در دوران بازنشستگی هم همین‌طور. تا وقتی که یک مدرس زنده است درس‌ها را مانند شعر می‌خواند و آن‌ها را مانند یک ترانه می‌شنود. من دوران بازنشستگی را، دوران رکود نمی‌دانم. گریزی از رفتن نیست اما وسوسه‌ی تدریس هم رهایم نمی‌کند.»

رشد آموزش عالی: وضعیت آموزش شیمی را چگونه می‌بینید؟

آقای عبدالشاه: «در مجموع ایده‌آل نیست. اغلب به صورت سلیقه‌ای و کلیشه‌ای است. شیوه‌ی تدریس برخی از همکاران خشک و بی‌روح است و در حد انجام وظیفه. برخی هم از تکنیک‌های تست‌زنی به جای انتقال و تفهیم مطالب استفاده می‌کنند و با وجود کتاب، باز هم از جزوه‌ها بهره می‌گیرند. این، سبب دوگانگی در مطالب و مفاهیم می‌شود و می‌بینیم که دانش‌آموزان در دوره‌ی دبیرستان، استقبال چندانی از درس شیمی نمی‌کنند.»

رشد آموزش عالی: برای رفع این بی‌علاقگی و جلب توجه دانش‌آموزان چه پیشنهادهایی دارید؟

آقای عبدالشاه: «اگر معلمان ما از نظر روحی و مالی و از محل کار خود راضی باشند، مطمئناً می‌توانند در جهت موفقیت دانش‌آموزان تلاش کنند. توجه بیشتر به آزمایشگاه‌های شیمی می‌تواند موثر باشد، از نظر مجهز کردن آن‌ها به ابزار و مواد، اختصاص زمان لازم برای انجام آزمایش‌ها، هم‌چنین در مورد انتخاب مسؤول آزمایشگاه و به کار بردن شیوه‌های ارزشیابی مناسب در زمینه‌ی فعالیت‌های آزمایشگاهی دانش‌آموزان. چون کار آزمایشگاهی و تجربی اثر زیادی در یادگیری و علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان دارد.»

در ضمن، باید بازدید از مراکز صنعتی و کارخانه‌های صنایع شیمیایی در برنامه‌های درسی گنجانده شود. خود من، متناسب با فرصتی که در کلاس‌هایم داشته‌ام سعی می‌کردم از راه برگزاری سمینار، میزگردهای علمی، نمایشگاه‌هایی برای نمایش کار دانش‌آموزان، آن‌ها را به فعالیت، کارگروهی و مباحثه وادار کنم.»

رشد آموزش عالی: به نظر می‌آید که شما نقش آزمایشگاه را در ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان برجسته می‌بینید؟

آقای عبدالشاه: «بله، چون تئوری و عمل در درسی مانند شیمی و تجربه در آن بسیار اثرگذارتر و ماندگارتر از درس‌های تئوری محض است و می‌تواند انگیزه‌ی قوی‌تری را در دانش‌آموزان ایجاد کند، به شرط آن‌که

از نظر زمانی همراه با تئوری پیش رود. منظورم این است که مثلاً وقتی فصلی از کتاب را درس می‌دهیم، آزمایش‌های مربوط به آن را ۲ ماه بعد انجام ندهیم. خود من بسیاری از فصل‌ها را در آزمایشگاه تدریس می‌کنم. خوشبختانه آزمایشگاه تقریباً مجهزی در اختیار دارم و در فراهم کردن امکانات آن خودم تلاش کرده‌ام و آزادی عمل داشته‌ام.»

رشد آموزش عالی: محتوای برنامه‌ی درسی شیمی دوره‌ی دبیرستان را چگونه می‌بینید؟

آقای عبدالشاه: «البته کتاب‌های شیمی چه قدیم و چه جدید، هردو معایب و محاسنی داشته و دارند. به نظرم هدف اصلی که ایجاد انگیزه‌ی مثبت است، فراموش شده است و برخی کتاب‌ها خشک و بی‌روح هستند. کتاب‌های جدید از نظر به روز بودن، طراحی و کیفیت شکل‌ها بسیار خوبند و مطالب در آن‌ها بیش‌تر تفهیمی هستند. در حالی که، در کتاب‌های قدیمی مطالب، بیش‌تر جنبه‌ی توصیفی داشتند. اما مشکلاتی هم در کتاب‌های جدید وجود دارد. برای نمونه، در دوره‌ی متوسطه، آموزش شیمی به مدت سه سال کافی نیست. دیگر این که، حجم مطالب شیمی (۲) بسیار زیاد است. کتاب‌های درسی خودآموز نیستند یعنی دانش‌آموز بدون کمک معلم نمی‌تواند مطالب کتاب‌ها را درک کند. در نتیجه، جذب کلاس‌های خصوصی یا آموزشگاه‌های آزاد می‌شود. به هر حال، کتاب شیمی (۱) محاسن ویژه‌ای دارد از آن جمله این که:

- رابطه‌ی خطی در جای‌جای کتاب رعایت شده است.
 - مهارت حل مسأله در آن تقویت شده است.
 - شکل‌ها بار مفهومی دارند و در دانش‌آموز انگیزه ایجاد می‌کنند.
 - قوه‌ی تخیل و دانش و مهارت را در دانش‌آموز تقویت می‌کند.
 - بر مبنای روش‌های استاندارد آموزشی تدوین شده‌اند.
- اما همین کتاب زمینه‌ی اطلاعات را در دانش‌آموزان دوره‌های بالاتر به اندازه‌ی کافی فراهم نمی‌کند و ما می‌بینیم که برخی از فراگیران در دوره‌ی پیش‌دانشگاهی هنوز نشانه‌های شیمیایی و ظرفیت‌های شیمیایی را نمی‌دانند، در حالی که این‌ها، الفبای شیمی محسوب می‌شوند.»

رشد آموزش عالی: ضمن سپاس از این که وقتتان را در اختیار ما

گذاشتید، اگر پیامی برای همکاران خود و خوانندگان مجله دارید، بفرمایید.

آقای عبدالشاه: «با تشکر از شما و همکارانتان، اگر ترتیبی داده شود که مطالب علمی و اطلاعات مناسب از طریق این مجله بیش‌تر و در اسرع وقت در اختیار همکاران قرار گیرد، بسیار خوب است. هم‌چنین از موضوع‌های روز مانند فناوری نانو، شیمی هسته‌ای و صنایع گوناگون مادر، در مجله بیش‌تر صحبت شود.»
